

МІЖДИСЦИПЛІНАРНА ІНТЕГРАЦІЯ ЯК ПЕДАГОГІЧНА УМОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

INTERDISCIPLINARY INTEGRATION AS A PEDAGOGICAL CONDITION FOR PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE TEACHERS

Стаття присвячена проблемі міждисциплінарної інтеграції в професійній підготовці педагогів. У статті аналізується сутність інтегративного підходу в системі вищої освіти, дається визначення понять «інтеграція» та «інтегративний підхід». Охарактеризовано визначення поняття «інтеграція в освіті» як педагогічної категорії. Проаналізовано тлумачення низки науковців щодо необхідності інтеграції навчальних дисциплін задля фахової підготовки та всебічного розвитку майбутніх педагогів. Зазначено, що інтегрований підхід до навчання позитивно впливає на розвиток самостійності, пізнавальної активності й уподобань дитини, сприяє розвитку її здібностей. Доведено, що інтегроване навчання дозволяє усунути дублювання матеріалу з різних предметів, заохотити молодших школярів будувати зв'язки між окремими дисциплінами й опиратися на знання з різних предметних галузей. Констатовано, що інтеграція це процес, що об'єднує та будує міцні зв'язки між окремими компонентами чого-небудь задля формування цілісної картини світу. Підкреслено, що інтегративний підхід виступає засобом педагогічної підготовки, в результаті якої студенти отримують знання та вміння, що адекватні цілям навчання. Акцентовано увагу на тому, що інтегрований курс «Я досліджую світ» має особливе місце в системі фахової підготовки майбутнього вчителя початкових класів та можливості для забезпечення міждисциплінарної інтеграції. Акцентовано увагу на тому, що інтегрований курс «Я досліджую світ» реалізовується за допомогою інтеграції кількох освітніх галузей та має потужні можливості для формування всебічно розвиненої особистості. Доведено, що реалізація інтегративного підходу у процесі підготовки майбутніх педагогів можна розглядати як одну з провідних тенденцій освітнього процесу.

Ключові слова: інтеграція, інтегративний підхід, міждисциплінарна інтеграція, професійна підготовка.

The article is devoted to the problem of interdisciplinary integration in the professional training of teachers. The article analyzes the essence of the integrative approach in the system of higher education, defines the terms «integration» and «integrative approach». The definition of the concept of «integration in education» as a pedagogical category is characterized. The interpretation of a number of scientists regarding the need to integrate educational disciplines for professional training and comprehensive development of future teachers was analyzed. It is noted that an integrated approach to learning has a positive effect on the development of independence, cognitive activity and preferences of the child, and contributes to the development of his abilities. It has been proven that integrated learning makes it possible to eliminate the duplication of material from different subjects, to encourage younger students to build connections between separate disciplines and to rely on knowledge from different subject areas. It was established that integration is a process that unites and builds strong connections between individual components of something in order to form a complete picture of the world. It is emphasized that the integrative approach is a means of pedagogical training, as a result of which students acquire knowledge and skills that are adequate to the goals of education. Attention is focused on the fact that the integrated course «I explore the world» has a special place in the system of professional training of the future primary school teacher and the possibility to ensure interdisciplinary integration. Attention is focused on the fact that the integrated course «I explore the world» is implemented through the integration of several educational fields and has powerful opportunities for the formation of a comprehensively developed personality. It has been proven that the implementation of an integrative approach in the process of training future teachers can be considered as one of the leading trends in the educational process.

Key words: integration, integrative approach, interdisciplinary integration, professional training.

УДК 378:37.016-044.247]005.336.5
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2022/54.1.33>

Луцан Н.І.,

докт. пед. наук,
завідувач кафедри фахових методик
і технологій початкової освіти
Прикарпатського національного
університету імені Василя Стефаника

Струк А.В.,

докт. пед. наук,
професор кафедри фахових методик
і технологій початкової освіти
Прикарпатського національного
університету імені Василя Стефаника

Постановка проблеми. Реформування освітньої системи України, інтеграція її в Європейський освітній простір істотно вплинули на розвиток всієї системи освіти, яка спрямована на забезпечення умов для якісної підготовки конкурентоспроможних на світовому ринку праці фахівців. Реформа освіти ставить нові вимоги до підготовки вчителя початкових класів.

Пошуки шляхів удосконалення системи освіти сприяли провадження інтеграції навчання. В Україні принцип інтеграції проголошений основним принципом реформування освіти поряд з принципами гуманізації та диференціації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання інтеграції в наукових розвідках учених розкривається різноаспектно. Зокрема,

інтеграцію психологічних і дидактичних принципів в освітньому процесі досліджували Г. Балл, І. Бех, Л. Виготський, В. Загв'язинський, І. Зязюн, О. Леонтєв, С. Поляков, В. Рибалка, Е. Стоунс, Н. Талізін, Л. Фрідман; теоретико-методологічних основ інтегративного підходу в процесі професійної підготовки майбутніх фахівців у закладах вищої освіти досліджували М. Адамко, О. Антонова, Н. Божко, О. Вошук, І. Гузій, А. Коломієць, О. Надутенко, М. Опачко, Н. Подопригора, Ю. Прищупа, З. Хитра та ін.; інтегративний підхід в удосконаленні професійної підготовки фахівців розглядався у працях В. Безрукової, О. Вознюк, Р. Гуревича, О. Дубасенюк, І. Лапичак, О. Прометун, Л. Сидорчук, О. Стечкевича, І. Фурси; педагогічний аспект інтеграції форм, методів,

змісту навчання вивчали І. Козловська, П. Лузан, І. Яковлев та ін.

Аналіз наукових студій свідчить про підвищену увагу українських науковців до питання викладання курсів на міжпредметній основі на різних рівнях освіти. Питання міжпредметної інтеграції на рівні початкової загальної освіти висвітлена у працях М. Вашуленко, О. Савченко; на рівні закладів повної загальної середньої освіти – Н. Голуб, О. Горошкіна, М. Пентиліук, О. Тесленко, С. Караман; на рівні закладів фахової передвищої освіти Н. Лесняк, М. Чабайовської та інших.

Дослідженню різних аспектів організації освітнього процесу в Новій українській школі присвятили свої праці Н. Бібік, Я. Гаєвець, Л. Гриневич М. Пристінська, О. Савченко, С. Скворцова, Р. Шиян та інші. Особливості та специфіку інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у початковій школі розглянуто І. Андрусенко, Н. Будною, О. Волощенко, І. Гарбузюк, Т. Гладюк, М. Корнієнко, В. Пономаренко, О. Хомич та іншими.

Натомість власні дослідження свідчать, що студенти недостатньо зорієнтовані на міжпредметній інтеграції, не пов'язують теорію з практикою, утруднюються в розв'язанні професійних завдань та ситуацій, їм бракує досвіду практичної діяльності.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Реформа освіти ставить нові вимоги до підготовки вчителя початкових класів. Особливе місце в системі фахової підготовки майбутнього вчителя початкових класів займає курс «Я досліджую світ». Важливість курсу полягає в тому, що метою початкової освіти є всебічний розвиток дитини, її здібностей, талантів, компетентностей та наскрізних умінь (Державний стандарт початкової освіти, 2018). Особливістю цього курсу є можливість формування системного знання та розширення інформаційного поля за рахунок поєднання різних видів діяльності. Слід зазначити, що його навчальний зміст зорганізований на ідеї дитиноцентризму де у центрі уваги є дитина та цінність її особистості.

Отже, вкрай важливою постає проблема формування ключових компетентностей студентів педагогічних спеціальностей, адже саме вони практично реалізуватимуть положення Концепції Нової української школи, в основу якої покладено необхідність здійснювати повну або часткову інтеграцію різних освітніх галузей шляхом комбінації їхніх компонентів.

Формування цілей статті (постановка завдання). Мета статті – полягає у визначенні понять «інтеграція» та «міждисциплінарна інтеграція», можливостей застосування міждисциплінарної інтеграції в підготовці майбутніх педагогів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розглянемо зміст поняття «інтеграція». Дефініція «інтеграція» походить від латинського

слова «integratio», що означає заповнення, або «integer» – цілий. Це поняття має багато визначень у науковій літературі. Проілюструємо деякі з них, так у тлумачному словнику інтеграція розглядається як «акт чи процес поєднання двох чи більше частин таким чином, щоб вони функціонували разом» [8, с. 675].

У педагогічному словнику зазначено, що інтеграція є поняттям, що означає як стан зв'язності окремих диференційованих частин і функцій системи, організму в ціле, так і процес, що веде до такого стану [7, с. 229].

На думку І. Козловської, інтеграція є процесом взаємодії елементів (із заданими властивостями), що супроводжується встановленням, ускладненням і зміцненням істотних зв'язків між цими елементами на основі достатньої підстави, в результаті якої формується зінтегрований об'єкт (цілісна система) з якісно новими властивостями із збереженням в його структурі індивідуальних властивостей вихідних елементів [4]. Отже, процес інтеграції сприяє підвищенню рівня цілісності й організованості будь-якої системи.

Аналіз наукових праць дає підстави розглядати інтеграцію в освіті як загальнонаукову методологію. Однак єдиного підходу до визначення поняття «інтеграція» не має. На нашу думку, Л. Масол «інтеграція – це стан внутрішньої цілісності, зв'язності диференційованих частин і функцій системи, а також процес, що веде до такого стану» [6, с. 8]. Автор стверджує, що інтеграція – це утворення або відновлення цілісності, як вищої форми взаємодії, що передбачає не лише взаємовплив, а й взаємопроникнення її елементів.

Натомість І. Большакова, інтеграцію трактує як «процес об'єднання, взаємодії, взаємопроникнення, взаємовпливу, взаємозближення, відновлення єдності двох або більше систем, що сприяє утворенню нової цілісної системи, яка набуває нових взаємозв'язків і властивостей між оновленими елементами системи» [3, с. 10].

В. Ільченко запропонував розглядати інтеграцію як «процес і результат об'єднання окремих компонентів змісту освіти в єдине ціле» [2, с. 85].

Цікавим для розуміння сутності інтеграції є підхід, запропонований І. Андрусенко що трактує інтеграцію в початковій школі як певну міждисциплінарну форму освітнього процесу, яка ґрунтується на теорії пізнання та розуміння того, що саме пошук знання і є результативним способом міждисциплінарного дослідження [1, с. 13].

Враховуючи наукові позиції дослідників, під інтеграцією ми розуміємо процес, що об'єднує та будує міцні зв'язки між окремими компонентами чогонебудь задля формування цілісної картини світу.

За результати дослідження провідних науковців, викладених у психолого-педагогічних джерелах (М. Берулава, В. Белов, Р. Бунєєв, М. Іванчук,

В. Максимова, Н. Світловська, В. Сидоренко, О. Сухаревська, Н. Чапаєв та ін.) з'ясовано, що в педагогіці під інтеграцією розуміють процес і результат цілеспрямованого об'єднання або злиття в одне ціле диференційованих структурних елементів змісту освіти, засобів, методів, організаційних форм навчання, що веде до виникнення нових якісних можливостей цієї цілісності, а також до змін властивостей самих елементів.

Реалізація інтегративного підходу в освітньому процесу спирається на системне застосування інтерактивних технологій, зокрема, розвитку критичного та професійного мислення, рівневої диференціації, модульно-блочного навчання, дистанційного навчання, технології проєктного навчання.

Інтегрований підхід до викладання курсів, зокрема курсу «Я досліджую світ», дозволяє інтенсифікувати урок, сприяє збільшенню його інформативної складової частини, підвищує творчий потенціал, сприяє розвитку інтересу до навчального курсу, розвиває нестандартне мислення та креативність, допомагає ширшому вивченню навчального предмету та вчить використовувати здобуті знання у практичній діяльності.

Інтегрований курс «Я досліджую світ» побудований за принципом природовідповідності та внутрішньопредметних і міжпредметних зв'язків, які сприятимуть формуванню ключових та предметних компетентностей. У ньому передбачено формування активної позиції першокласників у процесі опанування нових знань, накопичення практичного, життєвого досвіду та творчого застосування їх у нових умовах. Ураховуючи перелік освітніх компонентів, вчитель розробляє програмно-методичне забезпечення з опорою на змістовий матеріал інших дисциплін, тобто керується принципом наскрізного планування завдань.

Використання інтегрованого підходу у підготовці майбутніх педагогів сприяє оптимізації навчального процесу та отримання конкретних результатів, що адекватні цілям навчання. Зокрема, ми розглядаємо як інтеграцією змісту, так й інтеграцією засобів і методів навчання.

Висновки. Студіювання наукової літератури свідчить про стійкий інтерес дослідників до питання міжпредметної інтеграції, яка в освіті розглядається і вивчається як педагогічна категорія, що забезпечує можливість створення взаємозв'язків

між навчальними дисциплінами; визначає необхідність інтеграції змісту навчальних дисциплін для отримання цілісних знань; розкриває роль і місце міжпредметних зв'язків у системі освіти; характеризує методи викладу навчального матеріалу викладачем в процесі інтегративного підходу. На основі широкого аналізу категорії «інтегративний підхід в освіті» можна стверджувати, що це – багатовимірний, багатоаспектний, багатофункціональний категорія, тому реалізація інтегрованого підходу вимагає визначення таких понять, як: інтеграція професій; інтегроване навчання; інтеграційні складові змісту, форм, методів; інтегровані технології тощо.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо в розробці програмно-методичного забезпечення курсу «Я досліджую світ» для навчання майбутніх вчителів початкових класів на засадах інтегрованого підходу.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Андрусенко І. Інтегрований курс «Я досліджую світ» як інноваційна освітня технологія у початковій школі. Початкова освіта: історія, проблеми, перспективи : матеріали ІІ Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, м. Ніжин, 17 жовтня 2019 р. / за заг. ред. Є. Коваленко, упоряд. Т. Гордієнко. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2019. 262 с.
2. Ільченко В. Інтеграція змісту освіти як виклик часу. Витоки педагогічної майстерності. Полтава, 2019. Вип. 24. С. 85–89.
3. Інтегровані уроки у початковій школі / І. Большакова ; упорядн. О. Семібаламут. Київ : Вид. дім «Перше вересня», 2016. 176 с.
4. Козловська І. Теоретико-методологічні аспекти інтеграції знань учнів професійної школи. Львів: Світ, 1999. 302 с.
5. Махулі І. Формування готовності майбутніх учителів до роботи в школах національних меншин як сучасна міждисциплінарна проблема. Вісник Університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки. 2017. № 1 (13). С. 205–211.
6. Масол Л. Загальна мистецька освіта: теорія і практика: монографія. Київ: Промінь. 2006. С. 8.
7. Педагогічний словник / за ред. М.Д. Ярмаченка. К.: Педагогічна думка, 2001. 516 с.
8. Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English Sixth Edition; ed. by Sally Wehmeier. Oxford, University Press, 2000. 1540 p.